

اصول برنامه ریزی فضای سبز شهری قوانین، ضوابط و استانداردهای فضای سبز شهری در کشور

قانون به عنوان بخش نرم افزاری در تحقق یافتن و ابزاری جدایی‌ناپذیر برای نیل به اهداف اجرایی طرح‌ها و برنامه‌ها مطرح است. فقدان یا عدم تناسب قوانین با شرایط هر محیط، عدم آشنایی و دانش ناکافی از سلسله‌مراتب قوانین و یا برداشت‌های متفاوت از آن سبب ناکامی و خلل در انجام برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌ها می‌گردد. در مقوله فضای سبز شهری و فراشهری نیز توجه به موارد مرتبط با قانون و آگاهی از جوانب مختلف آن، دست‌اندرکاران را قادر می‌سازد به شکلی روشمند به برنامه‌ریزی و طراحی، احداث و مدیریت این قسم فضاها بپردازند. در کشور ما نیز با توجه به اهمیت و ارزش‌های کاربردی فراوان فضاهای سبز، به این امر در سطوح قانون اساسی و قوانین عادی جاری کشور توجه زیادی مبذول شده است. چنان که در اصل ۵۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، توجه به محیط‌زیست و حفاظت از توان‌های سرزمینی مورد تأکید قرار گرفته است. در متن قانون اساسی کشور آمده است: «در جمهوری اسلامی، حفاظت محیط‌زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد. از این رو فعالیت‌های اقتصادی و غیر آن که با آلودگی محیط‌زیست یا تخریب غیر قابل جبران آن ملازمه پیدا کند، ممنوع است.»

پیش از هر نوع برنامه‌ریزی برای فضای سبز شهری، باید قوانین، معیارها و استانداردهای توسعه فضای سبز معین و مشخص شود. به همین منظور، در این فصل به شناخت و تحلیل وضعیت فعلی برخی مسائل قانونی و حقوقی فضای سبز شهری در کشور به عنوان زیرساخت فکری برنامه‌ریزی اصولی فضای سبز پراخته می‌شود.

وضعیت فضای سبز در شهرهای کشور

برای پی‌بردن به وضعیت فضای سبز شهری به طور عام و فضاهای سبز در محدوده شهرهای کشور به صورت خاص، نباید حتماً متخصص و کارشناس بود، تا با مراجعه به عکس‌های هوایی و تصاویر ماهواره‌ای و یا بررسی‌های آماری و اعداد و ارقام سرانه‌ها به این استنتاج رسید که وضعیت محیط‌زیستی شهرهای ما بحرانی است. نباید لزوماً متخصص فضای سبز یا برنامه‌ریزی و طراحی شهری و یا برنامه‌ریز و طراح محیط‌زیست بود و نسبت‌های سطوح ساخته‌شده با توجه به تعدد طبقات را محاسبه و با لکه‌های سبز در شهر مقایسه کرد، تا به تخریب پتانسیل‌های محیطی و فضاهای سبز شهرها آگاه شد.

عدم بهره‌گیری از علم و تخصص و عدم کل‌نگری و بخشی عمل کردن، در برنامه‌ریزی و مدیریت شهری، به فضای سبز در روند شهرسازی کشور، ضربات جدی زده است. این امر، در سطوح مختلف سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی، مدیریت، طراحی، اجرا و نگهداری فضای سبز، با شدت و ضعف مختلف دیده می‌شود. در بسیاری از موارد ابتدایی و پایه، مانند سرانه فضای سبز شهری بین نهادهای مختلف اختلاف نظر جدی وجود دارد. آمار و ارقام بالای هزینه‌های اجرا و نگهداری فضای سبز شهری هم تناسب منطقی با وضع کیفی فضای سبز شهرها ندارد و فاصله وضع موجود و وضعیت مطلوب بسیار زیاد می‌باشد. در نظام شهرسازی مدرن و شهرسازی معاصر ایران در موارد بسیار زیادی نگاه صرفاً سرانه‌ای به فضای سبز شهری وجود داشته است و این نقد به شهرهای جدید بیشتر وارد است، زیرا در آنها کمتر به سلسله‌مراتبی بودن و گونه‌های مختلف فضاهای سبز شهری توجه شده است. از سوی دیگر، در روند

اختصاص سرانه‌های فضای سبز نیز ارقام و اعداد متفاوتی از سوی نهادهای مختلف اعلام شده است که در جدول زیر مدون شده است. البته به نظر می‌رسد، به مسئله توان‌های محیطی محلی در شهرهای مختلف کشور، در اعلام این سطوح سرانه پیشنهادی نیز بی‌توجهی شده است.

سطوح سرانه پیشنهادی فضای سبز شهری

نام نهاد	سرانه پیشنهادی به متر مربع
وزارت مسکن و شهرسازی	۱۲ تا ۷
سازمان محیط‌زیست	۵۰ تا ۳۰
مهندسان مشاور آتک	۳۵ تا ۱۰
سازمان پارک‌ها و فضای سبز شهر تهران	۵۰ تا ۲۵

با بررسی توان‌ها و استعدادهای بستر طبیعی و مصنوع شهرهای کشور و با در نظر گرفتن رویکرد بومی و محیطی به فضای سبز در برنامه‌ریزی و طراحی شهری، لزوم توجه و به کار بستن مواردی درباره فضاهای باز و سبز شهری قابل طرح می‌باشد. توجه به میزان نیاز به فضاهای سبز و الگوی توزیع آن جهت برقراری توازن اکولوژیک، شناخت امکانات توسعه فضای سبز از جمله منابع آب، توان خاک و میزان آلودگی‌های محیطی را افزون بر شناخت نیازهای استفاده‌کنندگان از این فضاها، ضروری می‌نماید. در سال‌های اخیر، برای حل مسئله مرتبط با بهسازی محیط‌زیست شهری در شهرهای کشور، اقداماتی برای حفظ و ایجاد فضای سبز انجام شده، که غالباً در زمینه‌های ایجاد پارک‌های جدید در مقیاس‌های مختلف، احداث فضای سبز در کمربند سبز شهری و گسترش فضای سبز مراکز عمومی و صنعتی متمرکز بوده است و در آن کمتر نگاه جامع و راهبردی به فضاهای سبز شهری حاکم بوده است.

